

MED HJERTE FOR SPEL SOM SAMFUNNSBYGGER

Av Evy Kassest Røsten

Friluftsteateret Eplene i Messehagen har siden 2008 blitt spilt annethvert år i den lille gruvebygda Malm. Forestillingen handler om moderne gruvehistorie på 60 tallet, og er basert på sanne historier. Historien utspiller seg i autentiske omgivelser, og har et amfi som rommer ca.850 personer. Forestillingen engasjerer over 120 personer på scenen. To kor, mer enn 70 barn fra 10 år og oppover, 5 profesjonelle skuespillere og et 10 - manns orkester. Nærmere 30000 har sett forestillingen siden 2008, og den lille bygda med sine knappe 1200 innbyggere har fått skapt ny tro på framtida gjennom en stolthet over sin egen historie og tilhørighet.

Jeg sto der den dagen. Gammeltårnet i Malm forsvant rett foran øynene mine. Et historisk landemerke ble revet. Året var 2003. Jeg bestemte meg for å aldri gi opp drømmen min! Idéen jeg fikk for noen år tilbake føltes enda viktigere. Fordi om 100 år gamle bygninger ble revet, skulle ikke 100 år med historie gå tapt.

Hadde det ikke vært for besteforeldrene mine, hadde jeg ikke visst mye om historien fra gruva og dens storhetstid. Det var aldri noe tema på skolen. Men det er jo hele vår identitet. Hvem er vi? Hvor kommer vi fra? Hvorfor ble folk boende her?

Da jeg ble eldre skjønnte jeg plutselig hvilken spesiell historie vi har, vi som kommer fra den bittelille bygda Malm innerst i Trondheimsfjorden. Historien måtte ikke glemmes, den skulle frem i lyset og snakkes om. Vi skulle være stolte over det forfedrene våre har gjort med bygda vår.

Jeg ville bidra til å bevisstgjøre yngre Malmbbygg om røttene sine, og inkludere de eldre ved å la de bidra med sine fortellinger for å utfylle den viktige historien om dette lokalsamfunnet. Jeg ville også bevise at det å være litt annerledes, eller å ha andre drømmer enn mange andre bare var fint og viktig.

Både som person og utøvende kunstner har idéene mine vært preget av hvordan jeg vokste opp. Hvordan passe inn? Eller mer å finne sin plass i samfunnet, ta den, og dedikere seg selv. Min drivkraft til prosjekter skapes mellom relasjoner og erfaringer man gjør tidlig i livet. Det blir vel ingen gode historier av at man bare har det bra?

For å skjønne seg selv må man også skjønne litt av fortiden. Det ble hele drivkraften til prosjektet. På begynnelsen av 1900-tallet gikk bygda Malm fra å være bondesamfunn til å bli et sydende industrisamfunn. Et gruveeventyr som genererte i Norges første 9-årige grunnskole, Norges første utendørs basseng, og et ekstremt klasseskille. Alt dette kollapset i konkursen i 1989. På dette tidspunktet hadde interessen for teater for lengst satt seg i meg og jeg hadde deltatt i «Spelet over alle spel», Stiklestadspelet.

Friluftsteateret var kjent for meg, og jeg fikk etterhvert ideen om å skape et utendørs teaterstykke om min egen historie hjemme i Malm.

Med bakgrunn og inspirasjon i mitt eget og mine besteforeldrenes livshistorie, dykket dramatiker Rasmus Rohde og jeg ned i en skattekasse av levd liv, gruvehistorie, klassekamp, svik og knuste drømmer. Det viste seg at også Malmbyggen Hans Robertsen hadde syslet med samme idé. Han hadde intervjuet en rekke gamle gruveslusker som han hadde en drøm om å lage noe på. Men han hadde gitt opp den drømmen, og han ville mer enn gjerne dele sitt arbeid med oss. Det resulterte i gruveteatret "Eplene i Messehagen», som har blitt spilt annethvert år siden høsten 2008. Å få en idé er verdens enkleste ting, men den må pleies, forsørges og forvaltes. Og ikke minst, det må noen inn i prosjektet som har like mye tro på idéen som idéhaveren selv, og der skal Kjell Haugen ha stor takk og applaus.

Idéen skal også mest sannsynlig få et langt liv, og det krever at man må tørre og tenke stort. Stå i motvind og aldri gi seg. «Aldri gi seg», er et av mine favorittsitater fra Olav Duun. Gir du deg ikke, kan du få til det du vil, bare du vil nok!

Eplene i Messehagen har overlevd i 13 år, og det er mange grunner til det. Den aller største grunnen til det, er Rasmus vakre og ærlige manus, som mange kjenner seg igjen i, uansett om du kommer fra ei gruvebygd eller ikke. Like stor grunn er nok at forestillingen har skapt stolthet, fellesskap og tilhørighet i bygda. Teatret har vært med å skape ringvirkninger langt utover det rent kunstneriske, og har bidratt til en ny tid, for ikke å si fremtid i Malm. Bygda har på mange måter greid å løfte seg etter en tung nedgangsperiode.

Dette er et levende eksempel på at kultur styrker identitet og selvfølelse. Og bygger en kulturell ryggrad som forteller oss hvem vi er. - Det at unge og voksne i dag vet hva foreldrene tenkte da de grunnla lokalsamfunnet vi i dag lever i, at dette har vært med å forme oss er viktig å ha med seg. Ved å forstå dette kan det hjelpe oss til å ta bedre valg i dag. Og nettopp derfor syns jeg det er viktig å ta vare på sin historie. Det er så mye psykologi og terapi i dette.

Frasene som går, om at "det er jo spel på hvert et nes", og «nå begynner det å bli alt for mange spel», kommer opp men jevne mellomrom. Ofte ligger det hån og arroganse til grunn, og er etter min mening, utsagn som må tilskrives folk som ikke forstår dimensjonen av hva friluftsteateret i virkeligheten betyr.

Det at folk i bygde-Norge ønsker å formidle sin nære/fjerne historie med teatret som virkemiddel og arena, kan ikke sees på som annet enn ensidig positivt. Det styrker både lokal og kulturell selvtillit, og holder liv i et stadig sterkere presset bygde-Norge. Friluftsteater er kulturarbeid på høyt nivå, og har enorme sosialøkonomiske ringvirkninger. Jeg opplever det også som en «vinn-vinn» situasjon. Det er utrolig meningsfylt for meg som profesjonell skuespiller å jobbe med mennesker på denne måten. Møtet med sultne amatører som er stolte over sin historie, tilhørighet, og i bunn og grunn identitet, er utrolig rørende. - og inspirerende. Og ikke minst; det er en dannelsesreise. Det å lære om landet sitt, geografisk, historisk, sosialt og kulturelt.

GI ALLE BYGDER OG GRENDER ET SPEL, OG DE SOM BOR DER VIL BLI LYKKELIG!